

**Dokumentacja stanu zachowania
program prac konserwatorskich i restauratorskich
przy murze oporowym
przy kościele parafialnym p.w. Wniebowzięcia NMP w Polanowie**

gm. Polanów, powiat koszaliński
kościół wpisany do rejestru zabytków, nr rej. 538 , decyzja z dn. 30.12.1965 r.

mgr Marta Kaźmierczak
konservator zabytków
nr dyplomu 1400/135630/2010
M. Kaźmierczak

Zlecniodawca:
Gmina Polanów
ul. Wolności 4
76-010 Polanów

Autor dokumentacji:
Marta Kaźmierczak
ul. Seledynowa 1 m 5
70- 781 Szczecin

Szczecin, styczeń 2018

SPIS TREŚCI

KARTA IDENTYFIKACYJNA DOKUMENTACJI	3
1. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE.....	3
2. OPIS.....	3
3. TECHNIKA I TECHNOLOGIA.....	3
3.1. ZESTAWIENIE MATERIAŁÓW PIERWOTNYCH I WTÓRNYCH.....	3
4. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ.....	4
5. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI.	5
6. PROGRAM PRAC.....	6
7. FOTOGRAFIE	8

KARTA IDENTYFIKACYJNA DOKUMENTACJI

1.1. DANE OBIEKTU

RODZAJ mur oporowy

DATOWANIE XVII – XIX w.

LOKALIZACJA / MIEJSCE PRZECHOWYWANIA ul. Zamkowa, 76-010 Polanów

WŁAŚCICIEL / UŻYTKOWNIK parafia rzymskokatolicka p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego, ul. Jana Pawła II 1, 76-010 Polanów

WYMIARY długość wzdłuż ul. Zamkowej 50 m; wzdłuż rynku około 45 m; szerokość 0,5 m

TECHNIKA mur wykonany z kamienia polnego, kamień o obrobionym na płasko licu, na zaprawie wapiennej, korona muru z cegły maszynowej, spoinowana zaprawą cementową

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE (LUB RENOWACJE): spoinowanie zaprawą cementową, prawdopodobnie po II w. ś., wzmocnienie części muru przez pokrycie mocną zaprawą cementową

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE: brak

MATERIAŁY ARCHIWALNE: brak

1. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE¹

Kościół Wniebowzięcia NMP, wzdłuż którego przebiega mur oporowy to najstarsza budowla Polanowa, pierwsza wzmianka o świątyni pochodzi z 1613 roku. Obecna budowla powstała w XVIII wieku, z zachowaną późnogotycką wieżą. Świątynię wybudowano na miejscu kościoła spalonego podczas pożaru w 1736 r. W 1858 roku oraz w 1881 roku kościół był przebudowany (ściany nawy, kaplice, zakrystia) i odnowiony, toteż w jego stylu architektonicznym widać obecnie elementy neogotyckie. W czasie II wojny światowej świątynia została zniszczona, jej ponowna konsekracja odbyła się 15 sierpnia 1946 roku. Wewnątrz zachowały się boczne balkony oraz neogotycki ołtarz główny i kropielnice. Nie wiadomo, kiedy wybudowano mur wokół kościoła, koronę muru wykonano jednak z tej samej cegły, której użyto do rozbudowy kościoła w XIX w.

2. OPIS

Mur biegnie wzdłuż ulicy Zamkowej (od strony północno – zachodniej), oraz od strony rynku miejskiego (północno – wschodniej) rozdzielając położony wyżej teren wokół kościoła od ulicy i placu. Ponieważ ulica Zamkowa biegnie ze spadkiem w kierunku wschodnim, natomiast przestrzeń wokół kościoła została wyrównana, mur od strony północno – zachodniej posiada zmienną wysokość: od około 160 cm aż do zrównania się z poziomem

¹ Opracowano na podstawie: Die Bau- und Kunstdenkmäler der Provinz Pommern.T.3, Bd. 1, H. 3, Die Kreis Schlawe, s. 66-69. Autor opisuje historię świątyni, brak wzmianki o murze.

nawierzchni jezdni. Od strony rynku ściana oporowa ma wysokość około 160 cm. Mur od strony ulicy przerwany jest w około połowie długości przez kamienne schody, prowadzące do bocznego wejścia do świątyni.

Mur został wybudowany z nieregularnych bloków kamiennych (głazy narzutowe), obrobionych jedynie w płaszczyźnie licowej ściany. Przestrzenie pomiędzy dużymi głazami są wypełnione mniejszymi okrzeskami z tego samego rodzaju kamienia. Korona muru wykończona jest cegłami maszynowymi, ułożonymi obok siebie, prostopadle do przebiegu muru. Mur ma szerokość dwóch długości wozówek cegieł. Narożniki muru (przy schodach, oraz na końcach działki) wzmocnione są przez odcinki wymurowane z cegły i otynkowane mocną zaprawą cementową. Mur posiadał wypukłą spoinę z zaprawy cementowej, prawdopodobnie wtórną.

3. TECHNIKA I TECHNOLOGIA

3.1. ZESTAWIENIE MATERIAŁÓW PIERWOTNYCH I WTÓRNYCH

MATERIAŁY PIERWOTNE:

Cegła maszynowa: 5,5 x 12 x 24 cm, ciemnoczerwona, łączona zaprawą wapienną. Ściany z głazów granitowych, polnych, częściowo obrobionych. Cegła taka sama, jak użyta do rozbudowy kościoła w XIX wieku.

MATERIAŁY WTÓRNE:

Zaprawa cementowa pokrywająca lico ściany na całej wysokości w narożnikach murowanych z cegły oraz na licu muru od strony północno - wschodniej, o dużej wytrzymałości mechanicznej, twarda, o grubości dochodzącej do 1 cm, zatarta na gładko. Spoina cementowa pomiędzy kamieniami, formowana w wypukły wałek, zachowana szczątkowo.

4. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Mur zachowany jest w dostatecznym stanie. Wzdłuż ulicy Zamkowej, od strony północno – zachodniej kościoła mur o odkrytym licu kamiennym, natomiast od strony rynku, od strony północno - wschodniej ściana pokryta mocnym tynkiem cementowym. Na odcinku biegnącym wzdłuż ulicy Zamkowej, po lewej stronie od schodów, na pewnym fragmencie, mur uległ wybrzuszeniu, wychylając się w stronę ulicy. Uszkodzenie nastąpiło na odcinku muru o około 1,5 m szerokości i spowodowane było między innymi przez wypchnięcie ściany przez korzenie krzewu, obecnie wyciętego.

Najmocniej zniszczonym elementem murku oporowego jest jego ceglana korona, która na długich odcinkach uległa całkowitej destrukcji, natomiast na całym jej biegu brakuje pojedynczych cegieł. Tam, gdzie korona jest kompletna cegły są odspojone od kamienia znajdującego się poniżej. Widoczne lico muru pozbawione jest w 90% spoinowania, miejscami zachowały się szczątkowo wtórne, wypukłe, cementowe spoiny. W pustkach pomiędzy kamieniami wyrasta niepożądana roślinność. Samo kamienne lico muru jest pokryte zanieczyszczeniami, porostami, a korona muru porośnięta jest przez darń i mech; całość wymaga oczyszczenia. Ceglane słupki, w sąsiedztwie kamiennych schodów, prowadzących do bocznego wejścia do kościoła, są także w złym stanie. Cegła, otynkowana mocną zaprawą cementową ma uszkodzone lico i jest pozbawiona spoinowania, a cementowy tynk odpada od

podłoża. Słupki przy schodach wymagają rozebrania i wymurowania ich na nowo. Skrajny odcinek muru przy ul. Zamkowej, wymurowany z cegły, wtórny, jest w złym stanie, porośnięty przez porosty, glony, pozbawiony jest zaprawy spoinującej, o niekompletnej koronie i ubytkach cegieł. Zły stan zachowania korony muru wynika ze stałej ekspozycji na niszczące działanie czynników atmosferycznych i brak bieżących napraw. Narożnik północno – wschodni muru jest odspojony: ściana wychyla się w kierunku rynku. Szczelina ma szerokość w najszerszym miejscu nawet 4 cm.

Trudny do oceny jest stan zachowania muru od strony rynku miejskiego, ze względu na zaprawę pokrywającą jego lico i krzewy rosnące w jego bezpośrednim sąsiedztwie. Widoczne są pojedyncze miejsca, gdzie beton oddzielił się od podłoża (fot. 17) na skutek zbyt dużej szczelności zaprawy cementowej i braku możliwości swobodnego wysychania muru.

5. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI

Planowane prace mają służyć zachowaniu wartościowych części muru wokół kościoła i poprawę jego stanu technicznego. Przede wszystkim naprawy, polegające na rozebraniu i wymurowaniu na nowo, z uzupełnieniem ubytków, wymaga korona muru i słupki przy schodach. Podobnie przemurowania wymaga narożnik północno – zachodni ogrodzenia. Mur należy oczyścić i uzupełnić brakujące spoiny między kamieniami i cegłami. Nie zakłada się prac związanych z wykonaniem izolacji pionowej muru, ze względu na to, że mur otacza teren dawnego cmentarza i roboty ziemne są związane, z dużym prawdopodobieństwem, z naruszeniem szczątków ludzkich.

Zakres prac przy murze od strony północno – wschodniej (od strony rynku) podyktowany jest przez planowane ukształtowanie ziemnej skarpy wzdłuż muru, od strony placu. Należy usunąć tynk cementowy na całej wysokości muru, oczyścić koronę muru z mchu i darni, uzupełnić brakujące spoiny i oczyścić lico kamienia w górnej partii, gdyż ta część jest przewidziana do wyeksponowania.

Wtórne mury ceglane od strony głównego wejścia od kościoła (od strony południowo – wschodniej i południowo – zachodniej) są w bardzo złym stanie technicznym i nie posiadają wartości zabytkowej; powinny zostać rozebrane. Ewentualne nowe ogrodzenie powinno być wykonane z cegły o wyglądzie zbliżonym do cegły występującej na historycznej koronie muru, od strony ul. Zamkowej, nie należy stosować cegły klinkierowej o gładkim, mocno wypalonym licu.

6. PROGRAM PRAC

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej stanu zachowania, w typy wymiarów elementów przewidzianych do rozebrania.
2. Rozebranie ceramicznej korony muru od strony ulicy Zamkowej, z zachowaniem cegły do ponownego użycia.
3. Rozebranie wybrzuszonej części kamiennego muru od strony ulicy Zamkowej, z zachowaniem kamienia do ponownego użycia. Wykarczowanie pozostałości wyciętego krzewu (korzeni).
4. Rozebranie ceglanych narożników przy schodach z zachowaniem cegły nadającej się do ponownego użycia.
5. Usunięcie wtórnych zapraw cementowych z lica muru od strony rynku.
6. Usunięcie wtórnych spoin cementowych.
7. Zdezynfekowanie miejsc porośniętych przez glony i porosty za pomocą środka biobójczego BFA prod. Remmers lub innego równoważnego, poprzez nałożenie środka przy pomocy natrysku lub pędzlem, w tym dezynfekcja cegieł przeznaczonych do ponownego użycia do wymurowania korony muru.
8. Umycie powierzchni murów oraz materiału do przemurowań (cegły i kamienia z rozbiórki) za pomocą gorącej wody pod ciśnieniem.
9. Wymurowanie na nowo rozebranego, wybruszonego fragmentu muru z wykorzystaniem kamienia odzyskanego podczas rozbiórki, na zaprawie wapienno – trasowej np. TWM prod. firmy Tubag lub Optosan TrassMörtel prod. firmy Optolith lub innego równoważnego, przeznaczonego do stosowania w obiektach zabytkowych.
10. Wymurowanie na nowo korony muru od strony ul. Zamkowej, z wykorzystaniem cegły odzyskanej podczas rozbiórki, na zaprawie wapienno – trasowej np. TWM prod. firmy Tubag lub Optosan TrassMörtel prod. firmy Optolith lub innego równoważnego, przeznaczonego do stosowania w obiektach zabytkowych, z zachowaniem wymiaru korony sprzed rozbiórki (cegła murowana na płasko, pojedyncza warstwa, na szerokość dwóch cegieł). Uzupełnienie pojedynczych brakujących cegieł (mur od strony rynku) za pomocą tej samej zaprawy. W przypadku, gdy zabraknie cegły oryginalnej: wymurowanie korony z cegły ceramicznej o tym samych wymiarze i wyglądzie.
11. Wymurowanie na nowo narożników przy schodach, z zachowaniem wymiarów sprzed rozbiórki. Z wykorzystaniem cegły odzyskanej podczas rozbiórki, na zaprawie wapienno – trasowej np. TWM prod. firmy Tubag lub Optosan TrassMörtel prod. firmy Optolith lub innego równoważnego, przeznaczonego do stosowania w obiektach zabytkowych. W

przypadku, gdy zabraknie cegły oryginalnej: wymurowanie korony z cegły ceramicznej o tym samym wymiarze i wyglądzie.

12. Uzupełnienie miejscowych ubytków w murze kamiennym przez wklejenie drobnych odłamków kamienia na zaprawie wapienno – trasowej np. TWM prod. firmy Tubag lub Optosan TrassMörtel prod. firmy Optolith lub innego równoważnego, przeznaczonego do stosowania w obiektach zabytkowych.
13. Wykonanie nowych spoin z zaprawy wapienno – trasowej, o kruszywie o frakcji 0-2mm, w kolorze piaskowym, np. zaprawa Optosan Trassfuge firmy Optolith lub TKF prod. firma Tubag lub FG-05 prod. firma Atlas lub inna równoważna, przeznaczona do stosowania w obiektach zabytkowych. Spoina kładzona na płasko.
14. Wykonanie impregnacji preparatem biobójczym np. BFA prod. Remmers lub innego równoważnego, przeznaczonego do stosowania w obiektach zabytkowych korony muru oraz odsłoniętego lica kamiennego.

Opracowanie:

mgr Marta Kaźmierczak
konservator zabytków
nr dyplomu 1400/135630/2010

M. Kaźmierczak

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA STANU ZACHOWANIA

Mur od strony północno - zachodniej

Fot. 1 Polanów. Mur od strony ulicy Zamkowej. Ubytki zaprawy spoinującej na znacznej powierzchni muru. Źle zachowana ceglana korona muru.

Fot. 2 Mur od strony ulicy Zamkowej. Mocno zniszczony narożnik muru przy schodach.

Fot. 3. Mur od strony ulicy Zamkowej. Mocno zniszczony narożnik muru przy schodach, wtórna zaprawa cementowa odspojona od podłoża.

Fot. 4 Mur od strony ulicy Zamkowej. Ubytki zaprawy spoinującej na znacznej powierzchni muru. Ceglana korona muru odspojona od kamienia położonego poniżej.

Fot. 5 Mur od strony ulicy Zamkowej. Odcinek muru usytuowany po prawej stronie od schodów. Ubytki zaprawy spoinującej na znacznej powierzchni muru. Ceglana korona muru odspojona od kamienia położonego poniżej, uszkodzona.

Fot. 6 Mur od strony ulicy Zamkowej. Odcinek muru usytuowany po prawej stronie od schodów. Końcowy fragment murku ceglany, wtórny.

Fot. 7 Mur od strony ul. Zamkowej. Widok na koronę muru, w kierunku północno-wschodnim.

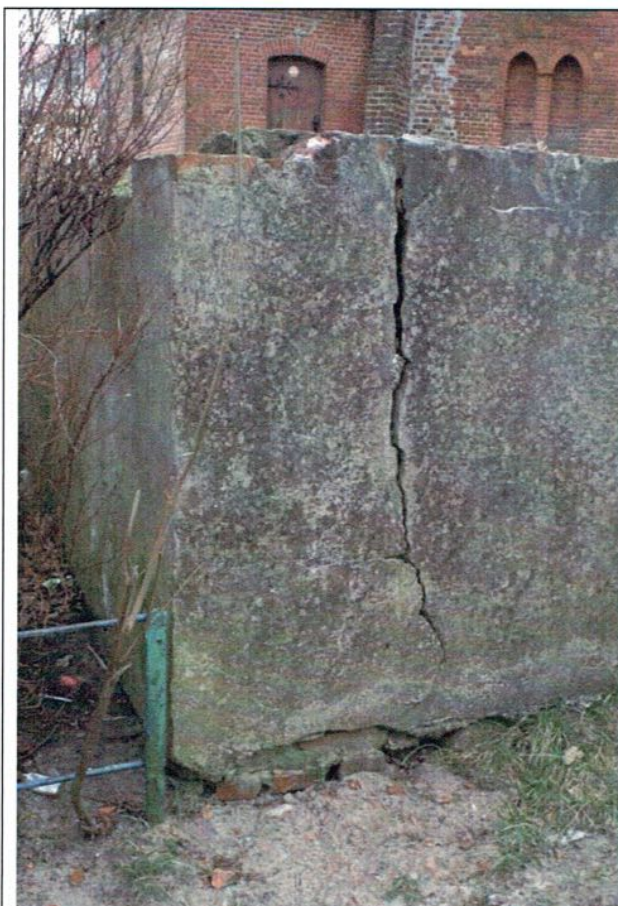
Fot. 8 Mur od strony ul. Zamkowej. Ubytki w koronie.

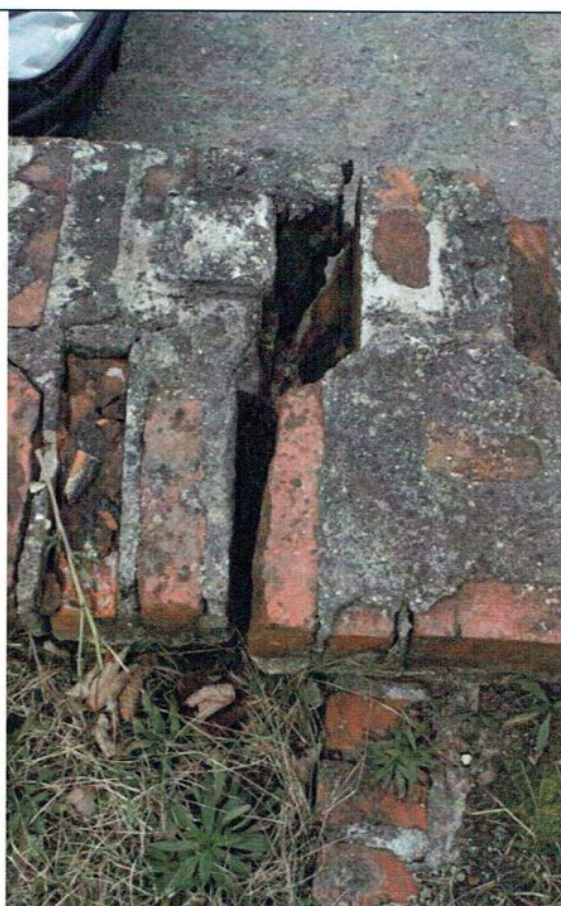
Fot. 9 Korzenie pozostałe po wyciętym krzewie, w bezpośrednim sąsiedztwie muru oporowego.

Fot. 10 Mur wzdłuż ulicy Zamkowej.

Fot. 11 Narożnik północno – wschodni.
Rozwarstwienie ceglanego muru i betonowej
okładziny.

Fot. 12 Narożnik północno – wschodni.
Widok z góry na rozwarstwienie muru.

Fot. 13 Korona muru. Odspojenie cegieł. Cegły niezwiązane zaprawą pomiędzy sobą, poprzerastane przez darń.

Fot. 14 Lico muru z rozległymi ubytkami spoiny. W górnej części muru pozostałości wypukłej spoiny.

Mur od strony północno - wschodniej

Fot. 15 Mur zasłonięty przez krzewy.

Fot. 16 Mur zakryty w całości przez zaprawę cementową.

Fot. 17 Widok od strony korony muru. Odspojona okładzina.

Fot. 18 Mur od strony południowo – zachodniej. Nie objęty opracowaniem.

Fot. 19 Mur od strony południowo – zachodniej. Nie objęty opracowaniem.

Fot. 20 Mur od strony południowo – wschodniej. Nie objęty opracowaniem.

Fot. 21 Mur od strony południowo – wschodniej. Nie objęty opracowaniem.